

Deelrapportage Veiligheid op het erf 2023

Inleiding

Melkveehouders en zuivelondernemingen werken dagelijks aan het toekomstbestendig houden van hun bedrijf en de gezamenlijke keten. Ook spelen zij voortdurend in op wensen en eisen van de samenleving. Met de samenwerking van deze partijen in ZuivelNL werkt de sector aan een duurzame zuivelketen waarin hoogwaardige voeding wordt geproduceerd. Binnen het ZuivelNL-programma Duurzame Zuivelketen werkt de zuivelsector aan:

- Een integrale aanpak op de thema's diergezondheid & dierenwelzijn, biodiversiteit (inclusief weidegang, water en stikstof) en klimaat.

- Een technisch, wetenschappelijk onderbouwd programma om bedrijven in de sector te ondersteunen bij het werken aan opgaven vanuit maatschappelijke en wettelijke doelen.
- Een programma met uniforme tools, methodieken, rekenregels (framework) en monitoring.

Zo versterken we de Nederlandse zuivelketen met respect voor mens, dier, milieu en maatschappij. Wageningen Social and Economic Research stelt jaarlijks rapportages op voor ZuivelNL om de voortgang rond de sectorale inzet te monitoren. In 2022 is de opzet van de Sectorrapportage herzien en wordt per thema gerapporteerd.

Tabel 1 Thema's, subthema's en doelen van het ZuivelNL-programma Duurzame Zuivelketen in de periode tot en met 2030 | Bron: Duurzame Zuivelketen (2019a, 2019b).

Thema	Subthema	Doel
Verdienmodellen	Verdienmodellen	Verdienmodel voor melkveehouders bij duurzaamheidsprestaties door middel van hogere opbrengsten, lagere kosten en/of meer ontwikkel- en/of gebruiksruimte.
Klimaatneutraal ontwikkelen	Broeikasgas-reductie	Uitvoering plan 'Klimaatverantwoorde zuivelsector in Nederland' met reductiedoelen voor methaan, bodem, energie en emissie van buiten Nederland.
	Energie melkveehouderij	Energieneutraal in 2030.
	Energie zuiveltransport en -verwerking	3% besparing per jaar.
Continu verbeteren diergezondheid en dierenwelzijn	Diergeneesmiddelengebruik	Verantwoord diergeneesmiddelengebruik (in lijn met waarden Autoriteit Diergeneesmiddelen).
	Levensduur	90% van de bedrijven heeft in 2030 minimaal een levensduur van het sectorgemiddelde in 2018.
	Dierenwelzijn	Uitvoeren nulmeting en vaststellen doelstelling Welzijnsmonitor op sectorniveau in 2023.
	Jongvee	90% van de bedrijven heeft een KalfOKscore hoger dan 75 in 2030.
Behoud weidegang	Weidegang	Minimaal 81,2% van bedrijven met een vorm van weidegang, minimaal 73,6% met volledige weidegang.
Behoud biodiversiteit	Duurzaam veevoer	100% gebruik van verantwoorde soja vanaf 2015 (RTRS of gelijkwaardig), verkenning rond mogelijkheden voor gebruik van verantwoorde palmpitten in veevoer (RSPO of gelijkwaardig).
	Produceer binnen milieuraandoeningen	Ammoniak: samen met het ministerie van LNV een aanpak opstellen voor de korte en langere termijn.
	Behoud biodiversiteit	Integrale score/index vaststellen op basis van individuele impactindicatoren (KPI's), sectormeting uitvoeren en doel vaststellen (2023). Stimuleren belonen op integrale score.
Grondgebonden melkveehouderij	Grondgebonden	2025: melkveehouderij grondgebonden op basis van dekking van minimaal 65% eiwit van eigen grond of uit de buurt. Hierdoor minder afhankelijk van import eiwitrijk krachtvoer (soja, palmpitten).
<i>Veiligheid op het erf</i>	<i>Veiligheid op het erf</i>	<i>Verhogen bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders en er actief naar handelen.</i>

Veiligheid op het erf 2023

Veiligheid op het erf

Achtergrond en doelstelling

ZuivelNL streeft naar een veilige werkvloer voor melkveehouders en hun familieleden, medewerkers en bezoekers. Dit wil zij doen door het verhogen van de bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders, zodat zij daar actief naar gaan handelen. Het uiteindelijke doel is te komen tot minder ongevallen.

De exacte doelstelling in het programma Duurzame Zuivelketen voor 2030 is:

Verhogen bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders en er actief naar handelen. Dit moet uiteindelijk leiden tot minder ongevallen.

Veiligheid op het erf 2023

Indicatoren en rekenmethodiek

Het ZuivelNL-programma Duurzame Zuivelketen werkt aan een integrale indicator waarmee monitoring van veiligheid op het erf kan worden uitgevoerd. Daarbij is behoefte aan informatie over het totaal aantal ongevallen dat plaatsvindt op melkveebedrijven. Vanaf het jaar 2022 is hierover informatie beschikbaar vanuit het Bedrijveninformatienet van Wageningen Social & Economic Research. Het Bedrijveninformatienet is een netwerk van ongeveer 1.500 land- en tuinbouwbedrijven, 100 vissers en 150 bosbouwbedrijven. Samen vormen zij een representatieve steekproef van de Nederlandse agrarische sector (Roskam et al., 2022). Zo'n 330 bedrijven binnen dit netwerk vallen onder het bedrijfstype melkveebedrijven en alleen onder deze groep is de vragenlijst over veiligheid op het erf uitgezet.

In deze rapportage wordt als indicator het Aandeel melkveebedrijven waar een ongeval met letsel heeft plaatsgevonden (in %) gebruikt. De definitie van een ongeval met letsel is een gebeurtenis die tot gevolg had dat een (eerstehulp)post van een ziekenhuis/huisarts moest worden bezocht en waarbij er als gevolg van het letsel niet/beperkt kon worden gewerkt. Aanvullend wordt er ook gerapporteerd over het wel/niet hebben van een RIE (risico-inventarisatie en -evaluatie). De hierbij gebruikte indicator is Aandeel melkveebedrijven met een volledig afgeronde RIE inclusief een plan van aanpak (in %). Met een RIE (risico-inventarisatie en -evaluatie) worden eerst de veiligheids- en gezondheidsrisico's op een bedrijf in kaart gebracht. Vervolgens wordt ook vastgesteld wat er op het bedrijf kan worden gedaan (plan van aanpak) om die risico's onder controle te krijgen met het doel de kans op ongelukken en gezondheidsklachten te voorkomen. Een RIE is voor elk melkveebedrijf nuttig en voor bedrijven met personeel verplicht. Bij personeel maakt het niet uit of de medewerkers in loondienst zijn of ingehuurd worden via bijvoorbeeld een uitzendbureau. Bedrijven met meer dan 25 medewerkers zijn verplicht de RIE door een deskundige te laten toetsen (Stigas, risico-inventarisatie en

-evaluatie). Er zit geen termijn aan de geldigheid van een RIE, maar Stigas¹ geeft aan de vuistregel te hanteren dat een RIE elke 4 jaar wordt bekeken en indien nodig wordt geactualiseerd.

Totdat een integrale indicator ontwikkeld is, wil het ZuivelNL-programma Duurzame Zuivelketen de voortgang op het thema veiligheid op het erf ook meten op basis van het aantal bekeken voorlichtings- en instructiefilmpjes en het aantal bezochte kennisbijeenkomsten zoals cursussen, bijeenkomsten, workshops en gastlessen (Duurzame Zuivelketen, 2019a en 2019b). Dit geeft een indicatie van de inspanningen die zijn verricht om de bewustwording van veiligheid op het erf bij melkveehouders te verhogen.

In tegenstelling tot gegevens over ongevallen zonder dodelijke afloop, worden gegevens over het aantal ongevallen met dodelijke afloop al wel langer geregistreerd voor de agrarische en groene sectoren, waaronder de melkveehouderij.

1 Voor de relatief kleinschalige bedrijven in de agrarische en groene sector is het lastig om zaken op het gebied van veilig en gezond werken helemaal zelf te regelen. Daarom heeft de sector Stigas opgericht, waarin LTO Nederland, de Koninklijke Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners, Cumela, FNV en CNV Vakmensen samenwerken. Stigas adviseert over veilig en gezond werken, inzetbaarheid en verzuimpreventie en is arbo-gecertificeerd.

Veiligheid op het erf 2023

Resultaten

Ontwikkeling integrale indicator

Voor het monitoringsjaar 2023 is de vragenlijst over 'veiligheid op het erf' opnieuw uitgezet onder de melkveebedrijven in het Bedrijveninformatienet. Voor het monitoringsjaar 2022 werd deze vragenlijst voor het eerst breed uitgezet onder de melkveebedrijven in het Informatienet, nadat hier eerder in een pilot ervaring mee was opgedaan (Doornewaard en Puister-Jansen, 2023). De via deze vragenlijst verworven informatie kan binnen het programma Duurzame Zuivelketen gebruikt worden om tot een integrale indicator te komen. Er zijn in 2023 geen vorderingen geweest wat betreft de ontwikkeling van een dergelijke integrale indicator.

Aantal melkveebedrijven met dodelijk ongeval

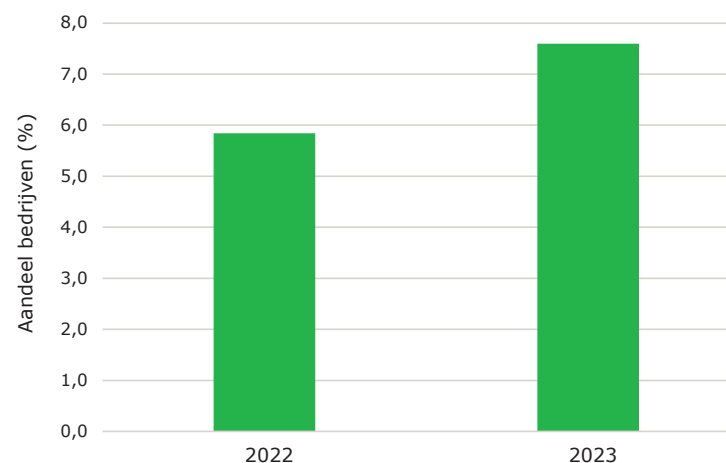
Stigas registreert het aantal dodelijke ongevallen in de agrarische en groene sector en stemt dit jaarlijks af met de gegevens van de Nederlandse Arbeidsinspectie. De registratie is gebaseerd op dodelijke ongevallen gerapporteerd in de publieke media. Het betreft ongevallen onder werknemers, maar ook onder zelfstandigen/ondernemers, gezinsleden en bezoekers van het erf. In 2023 waren er 10 dodelijke ongevallen in de agrarische en groene sector, waarvan 4 ongevallen in de melkveehouderij (Stigas, 2024 (aanvullende detailinformatie via persoonlijke mededeling)). In de twee voorgaande jaren was er per jaar 1 ongeval met dodelijke afloop in de melkveehouderij (Stigas, 2023 (aanvullende detailinformatie via persoonlijke mededeling) en Stigas, 2022).

Aandeel melkveebedrijven met ongeval met letsel

Op basis van de in het Informatienet verzamelde informatie blijkt dat in 2023 op 7,6% van de melkveebedrijven een ongeval met letsel heeft plaatsgevonden. In 2022 ging het om 5,8% van de bedrijven. Over deze ongevallen is nog aanvullende informatie verzameld.² Hieruit blijkt dat de ongevallen met letsel in 2023 meestal betrekking hadden op de ondernemers zelf (70% van de

ongevallen). Voor de rest vonden ongevallen plaats met ouders en eigen kinderen. Gekoppeld hieraan bleek dat de meeste ongevallen met letsel plaatsvonden bij personen in de leeftijdscategorie 51-70 jaar (78%). Van de ongevallen met letsel vond 52% plaats bij het werken met dieren, 11% bij werkzaamheden in de werkplaats, 9% door een val en 8% bij het werken met trekkers of ander rijdend materieel. Voor de overige ongevallen met letsel is niet bekend hoe deze plaatsvonden. Het opgelopen letsel was zeer divers, waarbij een ongeval ook tot meerdere soorten letsel kon leiden. Het meest voorkomende letsel betrof snijwonden en kneuzingen en in mindere mate ook blauwe plekken, zintuigverlies (oog-, gehoor-, reukschade) en botbreuken, die alle van dien aard waren dat een (eerstehulp)post van) ziekenhuis/huisarts moest worden bezocht.

Figuur 1 Aandeel melkveebedrijven met ongeval met letsel in 2022 en 2023

Bron: Bedrijveninformatienet van Wageningen Social & Economic Research.

Veiligheid op het erf 2023

² De genoemde percentages hebben steeds betrekking op alleen die bedrijven waarvan de betreffende data beschikbaar waren. Niet voor alle bedrijven was alle aanvullende informatie beschikbaar. De genoemde percentages moeten daarom meer als indicatief worden gezien.

Aandeel melkveebedrijven met een RIE

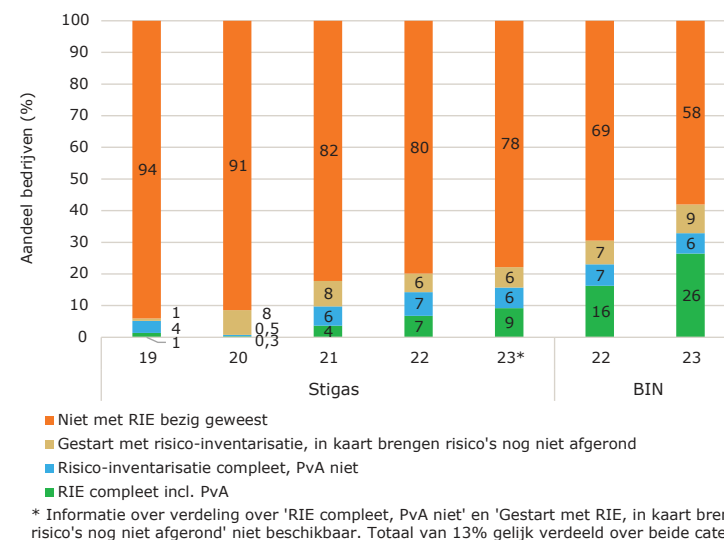
Informatie over het aandeel melkveebedrijven dat een RIE heeft is weergegeven in figuur 2 op basis van zowel data uit het Bedrijveninformatienet voor de jaren 2022 en 2023 als data van Stigas voor de jaren 2019 tot en met 2023. Per jaar zijn melkveehouders ingedeeld in vier categorieën:

- RIE compleet inclusief plan van aanpak
- risico-inventarisatie compleet, maar plan van aanpak niet
- gestart met risico-inventarisatie, maar in kaart brengen risico's nog niet afgerond
- niet met RIE bezig geweest.

De indeling in categorieën is gedaan op basis van de stand van zaken van de RIE in een betreffend jaar. Dat wil dus niet zeggen dat een melkveehouder in dat jaar ook met (actualisatie van) de RIE is bezig geweest. Wanneer een melkveehouder bijvoorbeeld in 2021 zijn RIE heeft afgerond inclusief plan van aanpak, dan valt een bedrijf ook in 2023 in die categorie.

Op basis van de in het Informatienet verzamelde informatie blijkt dat in 2023 26% van de melkveebedrijven een volledig afgeronde RIE inclusief een plan van aanpak had. Dat is een toename van 10 procentpunten ten opzichte van 2022. Op bijna 16% van de melkveebedrijven was men in 2023 wel bezig geweest met het invullen van een RIE, maar was dit nog niet afgerond. Binnen deze groep had ruim 9 procentpunten van de melkveebedrijven alleen een begin gemaakt met het in kaart brengen van de risico's en ruim 6 procentpunten had het in kaart brengen van de risico's volledig afgerond, maar het plan van aanpak nog niet. Op 58% van de melkveebedrijven was in 2023 geen RIE beschikbaar en was ook geen start hiermee gemaakt. In 2022 ging het om 69% van de melkveebedrijven.

Figuur 2 Aanwezigheid van RIE's op melkveebedrijven in 2022 en 2023

Bronnen: Stigas en Landbouwtelling, bewerking Wageningen Social & Economic Research; Bedrijveninformatienet van Wageningen Social & Economic Research.

Voor de melkveehouderij is Stigas de enige organisatie die een branche-erkende RIE aanbiedt. In 2023 maakten ruim 2.900 melkveebedrijven hier gebruik van. Uit de Stigas-cijfers blijkt dat 9% (1.216 bedrijven) van de melkveebedrijven een volledig afgeronde RIE inclusief een plan van aanpak had in 2023, in 2022 was dat 7% en in 2021 4% en in de jaren daarvoor lag het aandeel nog lager. Op afgerond 13-14% van de melkveebedrijven was men tot en met 2021, 2022 en 2023 wel bezig geweest met het invullen van een RIE, maar was dit nog niet compleet afgerond inclusief plan van aanpak. In 2020 was dit aandeel lager, met afgerond 8% van de melkveebedrijven. De meerjarige cijfers van Stigas laten zien dat het aandeel bedrijven met een volledig ingevulde RIE inclusief plan van aanpak een stijgende lijn vertoont.

Voor de jaren 2022 en 2023 blijkt dat het aandeel bedrijven met een

Veiligheid op het erf 2023

volledig ingevulde RIE inclusief plan van aanpak hoger is op basis van de Informatienet-cijfers dan op basis van de Stigas-cijfers. Stigas baseert haar cijfers op de daadwerkelijke inhoud van de RIE. Een RIE inclusief plan van aanpak is dan pas compleet wanneer zonder uitzondering voor elk risico een maatregel is gepland. Bij inventarisaties van RIE-gebruik via een vragenlijst aan ondernemers zoals bij het Bedrijveninformatienet het geval is, is de kans aanwezig dat een ondernemer niet precies meer weet hoe ver de vorderingen waren met de RIE en daardoor onbewust aangeeft verder te zijn met de RIE dan dat Stigas op basis van de daadwerkelijke inhoud van de RIE zou concluderen. Dit kan een verklaring zijn voor het hogere aandeel bedrijven dat volgens Informatienet-cijfers een volledige RIE inclusief plan van aanpak heeft in 2022 en 2023. Een andere mogelijke verklaring voor het verschil tussen cijfers van Stigas en het Bedrijveninformatienet is dat melkveehouders ook via andere organisaties dan Stigas met een RIE aan de slag kunnen. Bedrijven met maximaal 40 uur per week personeel in dienst (exclusief eigen arbeid, inclusief stagiaires) hebben de mogelijkheid om zelf een RIE te maken zonder dat deze getoetst hoeft te worden. Deze bedrijven zijn daarbij niet verplicht om de branche-erkende RIE van Stigas te gebruiken. Mogelijk valt een behoorlijk deel van alle melkveebedrijven in deze categorie. Bedrijven met meer dan 40 uur per week inzet van personeel zijn tot maximaal 25 medewerkers in dienst ook niet verplicht om de RIE te laten toetsen, mits deze is uitgevoerd met een erkend branche-instrument. Voor deze groep bedrijven is het dan wel aantrekkelijk om de branche-erkende RIE van Stigas te gebruiken, aangezien hierdoor een toetsing door een gecertificeerde arbodeskundige of arbodienst niet verplicht is (bron: www.rie.nl/over-rie/toetsen). Een andere verklaring voor verschillen tussen het Bedrijveninformatienet en Stigas is dat het Informatienet een steekproef betreft van de gehele populatie, terwijl de gegevens van Stigas betrekking hebben op een bepaald deel van die gehele populatie. De melkveebedrijven in de Informatienet-steekproef zijn niet geselecteerd op het thema 'veiligheid op het erf' en hiervoor mogelijk minder representatief. Ook zou binnen de melkveebedrijven in de steekproef de mate waarin de vragenlijst volledig is ingevuld samen kunnen hangen met de mate waarin een ondernemer bezig is met dit thema op het bedrijf.

Bewustwordings- en kennisactiviteiten

In de periode september 2019 tot en met december 2022 is het project 'Veilig en met plezier werken in de melkveehouderij' uitgevoerd. Dit project heeft vooral ingezet op het vergroten van de intrinsieke motivatie van melkveehouders om bewuster om te gaan met het thema veilige werkomstandigheden. Met onder andere communicatie, tools en interactieve bijdragen aan ledenbijeenkomsten van LTO, NAJK en NMV zijn de partijen bezig geweest met het verhogen van het bewustzijn rond veiligheid op en rond het erf en het stimuleren van proactief handelen bij onveilige situaties. ZuivelNL financierde dit project en heeft daarmee invulling gegeven aan het doel Veiligheid op het erf van het ZuivelNL-programma Duurzame Zuivelketen. Vanaf 2023 zijn deze activiteiten voortgezet onder de noemer '[BoerVeilig](#)', gefinancierd door ZuivelNL.

In 2023 is op de volgende manieren aan het thema veiligheid gewerkt:

- 1 Vanuit BoerVeilig zijn 16 informatiebijeenkomsten georganiseerd met in totaal 321 deelnemers (persoonlijke mededeling ZuivelNL)
- 2 In de ZuivelNL-nieuwsbrieven werd op drie momenten aandacht besteed aan het Boerveilig-thema mestgassen, namelijk in maart, augustus en in november. Ook was er aandacht voor veiligheid in het kader van buitenspelen op het boerenerf (ZuivelNL, maart 2023, augustus 2023 en november 2023).
- 3 Via het blad BNDR (leden- en relatiemagazine NAJK, lees 'Binder') is meerdere keren aandacht geweest voor veiligheid. De aandacht werd gericht op mestgassen (maart), een test op BoerVeilig.nl over hoe bewust je met je eigen veiligheid omgaat (juni), de mogelijkheid om bijeenkomsten van BoerVeilig te boeken en om je aan te melden voor een nieuwsbrief-special over mestgassen (september) en wederom aandacht voor het boeken van bijeenkomsten van BoerVeilig en een artikel over een ervaring van een melkveehouder met een mestgasexplosie in de stal (december).
- 4 NAJK heeft actief informatie over veiligheid gedeeld op social media, onder andere vanaf de website BoerVeilig. Dit ging onder andere over mestgassen en de mechanisatiecheck in het voorjaar.

Veiligheid op het erf 2023

Discussie en aanbevelingen

Met de vanaf monitoringsjaar 2022 via het Bedrijveninformatienet verzamelde informatie over ongevallen met letsel kan een breder beeld van het aantal ongevallen en de soort ongevallen verkregen worden binnen de melkveehouderij. Dat vormt een belangrijke aanvulling op de al langere tijd beschikbare informatie over dodelijke ongevallen, wat wordt gezien als 'het topje van de ijsberg'. Zowel het aantal ongevallen met dodelijke afloop als het aandeel bedrijven waar een ongeval met letsel plaatsvond is in 2023 toegenomen ten opzichte van 2022. Voor het aantal ongevallen met letsel zijn pas van twee jaren data beschikbaar. Deze periode is nog te kort om te kunnen spreken van een trend. Door de monitoring over ongevallen met letsel te continueren in de toekomst, ontstaat er inzicht in het verloop van dit aandeel. Op die manier kan ook een indicatie worden verkregen van het effect dat meer aandacht en communicatie, zoals bijvoorbeeld ingezet via een initiatief als [BoerVeilig](#), heeft op de situatie rond veiligheid in de melkveehouderij. De in deze rapportage meest recente cijfers over dodelijke

ongevallen en ongevallen met letsel in de melkveehouderij maken duidelijk dat het vooralsnog van belang is om aandacht te blijven vestigen op de veiligheidsrisico's die op een melkveebedrijf aanwezig zijn.

Naschrift: In het kader van een herijking is in 2024 besloten tot loskoppeling van het thema 'Veiligheid op het erf' van het programma Duurzame Zuivelketen. Dit betekent dat deze deelrapportage de laatste is in de serie deelrapportages 'Veiligheid op het erf' als onderdeel van de Sectorrapportage Duurzame Zuivelketen. In lijn met de vernieuwde governancestructuur van ZuivelNL fungeert het thema veiligheid op het erf onder het label BoerVeilig vanaf najaar 2024 als zelfstandige activiteit onder het bestuur van ZuivelNL.

Veiligheid op het erf 2023

Literatuurlijst

Duurzame Zuivelketen, 2019a. Duurzame Zuivelketen: Duurzaamheidsdoelen zuivelsector 2030. September 2019. <https://www.duurzamezuivelketen.nl/resources/uploads/2019/09/DZK-nieuwe-doel-en-totaaldocument.pdf>

Duurzame Zuivelketen, 2019b. Doelen Duurzame Zuivelketen 2030. Herijkingsmomenten: 2023 en 2027. <https://cdn2.assets-server.vd.host/zuivel-nl/production/images/DZK-nieuwe-doelen-tabel.pdf> NAJK, 2021. Veilig en met plezier werken in de melkveehouderij. Veiligheid: uw zorg?! Tussenrapportage Periode 1 september 2020 – 31 augustus 2021.

Roskam, J.L., R.W. van der Meer en H.B. van der Veen, 2022. Sample of Dutch FADN 2020. Report 2022-149. Wageningen. Wageningen Economic Research.

Doornewaard, G. en L. Puister-Jansen. Sectorrapportage Duurzame Zuivelketen. Deelrapportage Veiligheid op het erf 2022, 2023. Wageningen. Wageningen Economic Research.

Stigas, 2022. 10 dodelijke ongevallen tijdens het werk in agrarische en groene sector in 2021. 8 maart 2022. <https://www.veiligop1.nl/nieuws/10-dodelijke-ongevallen-tijdens-het-werk-agrarische-en-groene-sector-2021/>

Stigas, 2023. Vijf dodelijke bedrijfsongevallen in de agrarische en groene sector in 2022. 13 maart 2023 <https://www.stigas.nl/nieuws/vijf-dodelijke-bedrijfsongevalen-de-agrarische-en-groene-sector-2022/>

Stigas, 2024. Tien dodelijke ongevallen in de agrarische en groene sector in 2023. 10 maart 2024.

<https://www.stigas.nl/nieuws/tien-dodelijke-ongevallen-de-agrarische-en-groene-sector-2023/#:~:text=Stigas%20en%20de%20Nederlandse%20Arbeidsinspectie,slachtoffers%20is%20geregistreerd%20sinds%201979>

Geraadpleegde websites:

<https://boerveilig.com/>

<https://www.rie.nl/over-rie/toetsen>

<https://zuivel-nl.files.svdcn.com/production/images/Nieuws/ZuivelNL-Nieuwsbrief-maart-2023.pdf>

<https://zuivel-nl.files.svdcn.com/production/images/Nieuws/ZuivelNL-Nieuwsbrief-augustus-2023.pdf>

<https://zuivel-nl.files.svdcn.com/production/images/nieuwsbrief/ZuivelNL-Nieuwsbrief-november-2023.pdf>

Veiligheid op het erf 2023

Colofon

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Social & Economic Research in opdracht van de Duurzame Zuivelketen en gefinancierd door ZuivelNL en het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, in het kader van de PPS Duurzame Zuivelketen, onderdeel van topsector Agri&Food.

Auteur

Gerben Doornewaard, Linda Puister-Jansen

Fotografie

T. Wiermans (cover), T. Tangelder (p. 4), ZuivelNL (p. 8)

Vormgeving

Wageningen University & Research, Communication Services

Aansprakelijkheid

Wageningen Social & Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

© 2025 Wageningen Social & Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30,
E communications.ssg@wur.nl, www.wur.nl/social-economic-research.
Wageningen Social & Economic Research is onderdeel van
Wageningen University & Research.

Wageningen Social & Economic Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Veiligheid op het erf 2023
